

ORIGINAL ARTICLE

Analysis of Effective and Promoting Factors of Rural Tourism Development from the Perspective of Villagers (Case Study: Hiran District, Astara Township)

Kiomars Khodapanah¹

1. Assistant Professor, Department of Geography, Payame Noor University, Tehran, Iran.

Email: k_khodapanah@pnu.ac.ir

How to cite

Khodapanah, K. (2023). Analysis of Effective and Promoting Factors of Rural Tourism Development from the Perspective of Villagers (Case Study: Hiran District, Astara Township), Physical Social Planning, 8 (29), 103-116.

ABSTRACT

Rural tourism is a new strategy to achieve rural development, which plays a major role in empowering local people and diversifying economic growth through creating complementary activities and transforming these areas. The current research has been done with the approach of the driving factors of rural tourism. The research is descriptive-analytical and practical in terms of purpose. The required data were obtained through documentary and field methods. The statistical population of the research is 12 villages above 20 households in Hiran district in the central part of Astara township with a population of 2509 people and 798 households. The sample size was estimated to be 260 people based on Cochran's formula, and the number of samples was distributed in villages according to their population. Environmental, managerial, economic and social factors were used to examine the issue. Based on the qualitative content analysis of the collected data through the review of sources and interviews, key concepts were extracted from the text of notes and interviews, and during open coding, 30 effective factors of translation were identified. The validity of the questionnaire was confirmed by experienced experts and the reliability coefficient was estimated at 0.80 based on Cronbach's alpha. SPSS25 and Lisrel software were used for analysis. The results show that the highest factor load among the environmental factor is the flora and fauna index (0.88), in the management factor is the incentive policies index (0.76), in the economic factor is the villa construction and second home index (0.88) and in the social factor, it is dedicated to the comfort facilities in the village (0.89) in the field of tourism.

KEYWORDS

Rural Tourism, Effective and Promoting Factors, Sustainable Tourism, Hiran District.

نشریه علمی

برنامه‌ریزی توسعه کالبدی

«مقاله پژوهشی»

تحلیل عوامل مؤثر و پیش‌برنده توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان مطالعه موردی: دهستان حیران، شهرستان آستارا

کیومرث خداپناه^۱

چکیده

گردشگری روستایی راهبرد نوینی برای دستیابی به توسعه روستایی است که از طریق ایجاد فعالیت‌های مکمل و متحول نمودن این نواحی، نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی و تنوع‌بخشی به رشد اقتصادی دارد. با توجه به اهمیت موضوع این پژوهش، با رویکرد عوامل پیش‌برنده گردشگری روستایی انجام شده است. این پژوهش بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف کاربردی است. برای به‌دست آوردن داده‌های موردنیاز از روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. جامعه‌آماري پژوهش ۱۲ روستای بالای ۲۰ خانوار دهستان حیران در بخش مرکزی شهرستان آستارا با جمعیت ۲۵۰۹ نفر و ۷۹۸ خانوار است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۶۰ نفر برآورد و پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها، متناسب با تعداد جمعیت آن‌ها توزیع شد. جهت بررسی موضوع از عامل‌های محیطی، مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی بهره‌گرفته شد و بر اساس تحلیل محتوای کیفی داده‌های گردآوری شده از طریق بررسی منابع و مصاحبه‌ها، مفاهیم کلیدی از متن یادداشت‌ها و مصاحبه‌ها استخراج و طی انجام کدگذاری باز، ۳۰ عامل مؤثر برگردشگری شناسایی شدند. روایی پرسشنامه توسط متخصصان و کارشناسان مجرب مورد تأیید قرار گرفت و ضریب پایایی هم بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۰ برآورد شد. جهت تجزیه و تحلیل از نرم‌افزارهای SPSS25 و Lisrel بهره‌گرفته شد. نتایج نشان می‌دهد بیشترین بار عاملی در بین عامل محیطی به‌نماگر پوشش گیاهی و جانوری (۰/۸۸)، در عامل مدیریتی به‌نماگر سیاست‌های تشویقی (۰/۷۶)، در عامل اقتصادی به‌نماگر ویلاسازی و خانه دوم (۰/۸۸) و در عامل اجتماعی به‌امکانات رفاهی موجود در روستا (۰/۸۹) در زمینه گردشگری اختصاص داشته است.

واژه‌های کلیدی

گردشگری روستایی، عوامل مؤثر و پیش‌برنده، گردشگری پایدار، دهستان حیران.

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران.

رایانامه: k_khodapanah@pnu.ac.ir

استناد به این مقاله:

خداپناه، کیومرث (۱۴۰۲). تحلیل عوامل مؤثر و پیش‌برنده توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان؛ مطالعه موردی: دهستان حیران، شهرستان آستارا، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۸ (۲۹)، ۱۱۶-۱۰۳.

مقدمه

ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی خود کشوری چهار فصل محسوب می‌شود و از سوی دیگر شهرها و روستاهای متعددی که دارد، از جاذبه‌های گردشگری فراوان و ظرفیت‌های بالفعل و بالقوه گسترده‌ای برای گسترش گردشگری برخوردار است و می‌تواند به‌عنوان یکی از مهم‌ترین منابع درآمد به حساب آید. همین امر موجب جلب توجه بسیاری از گردشگران در فصل‌های مختلف می‌شود. این موضوع در نقاط روستایی با توجه به پتانسیل‌های بالای گردشگری، سازوکاری مدون در جهت توسعه گردشگری روستایی از سوی مراکز و نهادهای مرتبط با روستاها با جدیت دنبال نمی‌شود (عناستانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲). سواحل دریای خزر، مکانی مناسب برای دوستداران سفر می‌باشد، به نحوی که باریکه ساحلی ایران در این منطقه شامل مجموعه‌ای از زیباترین چشم‌اندازهای طبیعی است (ادبی فیروزجاه و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۹). در این میان حوزه‌های روستایی استان گیلان به طور عام و مناطق روستایی شهرستان آستارا به طور خاص با دارا بودن جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی و همچنین جاذبه‌های طبیعی مانند ساحل، جلگه، دریا، کوهپایه، رودخانه‌های متعدد و جنگل‌های انبوه و متراکم، به عنوان یکی از محورهای اصلی گردشگری در ایران شناخته شده است که پتانسیل بسیاری در زمینه جذب گردشگران خارجی و داخلی دارد و در صورت برنامه‌ریزی مناسب و شناخت عوامل مؤثر بر آن می‌توان آنها را به بالفعل تبدیل نمود. لذا با توجه به آنچه بیان شد، پژوهش حاضر با اهداف بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی در شهرستان آستارا انجام شده است.

مرور مطالعات انجام شده در زمینه گردشگری و به خصوص گردشگری روستایی نشان می‌دهد که در این زمینه تحقیقات فراوانی صورت گرفته است و آن را از زوایای گوناگون مورد مطالعه و بررسی و قرار داده‌اند. حال در ادامه برخی از این تحقیقات انجام شده ارائه شده است و با مرور این مطالعات و نتیجه‌گیری‌های به‌دست آمده از آنها، اقدام به بررسی عوامل مؤثر بر گردشگری روستایی در دهستان حیران واقع در شهرستان آستارا گردید. از سوی دیگر مرور مطالعات نشان داد تا کنون مطالعه‌ای در این زمینه انجام نشده است و انجام این تحقیق از ضروریات بوده است.

عینالی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار جوامع محلی در روستاهای هدف گردشگری زنجان را مورد ارزیابی و مطالعه قرار دادند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد توسعه گردشگری تأثیر مثبتی در

توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری به عنوان لازمه رسیدن به توسعه پایدار، به دلیل جمعیت زیاد ساکن در روستا و از سوی دیگر به خاطر نهفته بودن بسیاری از مشکلات و مسائل شهرها در بی‌توجهی به روستاها، مطرح است (بادکو و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۰۶). از این رو گردشگری روستایی از سوی سازمان‌های غیر دولتی به عنوان روش مفیدی برای کاهش بخشی از فشار ناشی از مشکلات کنونی جوامع روستایی محسوب می‌شود (Ertuna & Kirbas, ۲۰۱۲: ۱۹). که رشد و توسعه فعالیت‌های آن می‌تواند باعث بروز تغییرات عمیق در بسیاری از شاخص‌های عینی و ذهنی ویژگی‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی جوامع روستایی شود (فراهانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۱).

با توجه به روند تخریب روزافزون روستاها و افول کشاورزی، گردشگری روستایی یک رهیافت جایگزین برای دستیابی به توسعه روستایی است و به عنوان راهبرد نوینی مطرح است که از طریق ایجاد فعالیت‌های مکمل و متحول نمودن این نواحی، نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی و تنوع‌بخشی به رشد اقتصادی دارد (Haland & Naipaul, 2008: 2). ولی با این حال گردشگری نوشاروی حل تمام مشکلات روستا نیست، ولی جذابیت و عملکردهای مثبتی دارد و یکی از فرصت‌هایی است که جوامع روستایی می‌توانند کارایی و درآمد خود را بهبود بخشند و زمینه پایداری آن‌ها ارتقا یابد (نجارزاده و نعمت الهی، ۱۳۹۵: ۲۲۷). زیرا توسعه پایدار گردشگری علاوه بر تامین نیازهای جامعه محلی و گردشگران باعث ایجاد و حفظ توانمندی‌ها برای نسل آینده شده و مدیریت منابع اقتصادی، اجتماعی و نیازهای اساسی را فراهم می‌آورد و موجب حفاظت از فرآیندهای ضروری طبیعی، تنوع اکوسیستم‌ها و میراث فرهنگی می‌شود (Kapera, 2018: 256). با شروع قرن ۲۱، این صنعت به یکی از پر درآمدترین صنایع دنیا تبدیل شده، به گونه‌ای که رقابت گسترده‌ای میان بسیاری از کشورها در این زمینه به چشم می‌خورد (Oila et al, 2012: 569). گسترش فعالیت گردشگری در مکان‌های روستایی از عوامل مختلف تأثیر می‌پذیرد که از آن میان می‌توان به کیفیت محیطی نواحی روستایی اشاره کرد، بالا بردن کیفیت مکان‌های روستاهای گردشگرپذیر نیاز به شناخت و سنجش کیفیت محیطی در روستا است (اکبریان رونیزی و شیخ بیگلر، ۱۳۹۴: ۴۳۳).

در رقابت‌پذیری مقصدگردشگری آبگرم در شهر سرعین، مثبت و معنادار است.

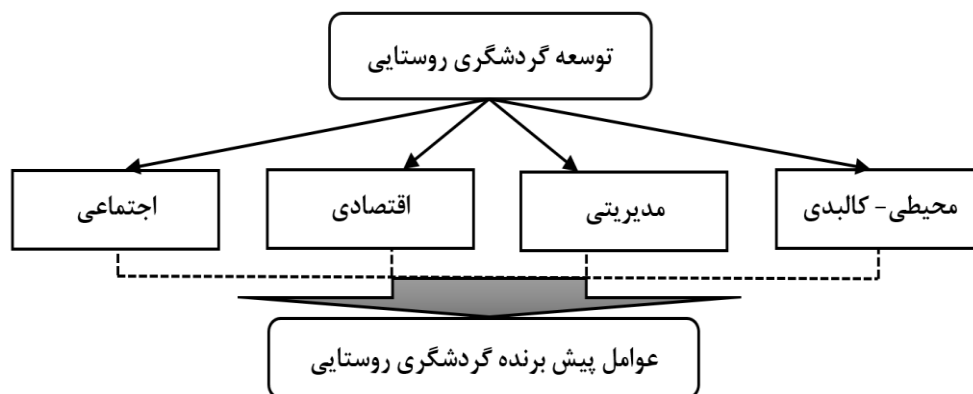
ترخچاف (۲۰۱۵)، ارزیابی ظرفیت های گردشگری روستایی را مورد مطالعه قرار داد و به این نتیجه رسید که ارتباط بین شکوفایی گردشگری روستایی و بهبود حمل و نقل محلی، کیفیت مسکن، دسترسی به خدمات مالی و اعتباری، کیفیت بهداشت محیط و تسریع پروژه های عمرانی رابطه معنی‌داری وجود دارد. پترویچ و همکاران (۲۰۱۷) تحقیقی را با هدف بررسی گردشگری به عنوان رویکردی جهت توسعه پایدار روستایی در کشورهای صربستان و اسلونی انجام داد و به این نتیجه رسید که توسعه گردشگری روستایی، تنوع اقتصادی، بهبود کیفیت زیرساخت‌های مراکز گردشگری و اشتغال روستایی را به همراه داشته است. لی و همکاران (۲۰۱۹) میانجی‌گری انتقال شهری از طریق گردشگری روستایی با استفاده از منابع داده ترکیبی جمع‌آوری شده از مواد تبلیغاتی گردشگری و کار میدانی قوم‌نگاری دریافتند که نیروهایی که در ایجاد مکان‌های توریستی و مصرف آن‌ها وجود دارد، هم جزئی و هم نتیجه تغییر نگرش‌ها و ادراک مردم و مکان‌ها در چین معاصر هستند. لیو و همکاران (۲۰۲۰) تحلیل نقش دولت در توسعه گردشگری روستایی چین را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج حاکی از آن است که دولت مرکزی نقش راهبردی در هدایت گردشگری روستایی به سمت مسیرهای مورد نظر دارد و دولت محلی با مدیریت مستقیم فعالیت‌های گردشگری و هماهنگی با مشاغل و ساکنان برای ارائه خدمات و حل مشکلات، نقش مهمی را ایفا می‌کند. یانگ و همکاران (۲۰۲۱) نقش و اثرات گردشگری روستایی در تجدید حیات روستایی را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج بررسی‌های آن‌ها نشان داد، گردشگری با ارزش ده برابری از تولیدات کشاورزی به صنعت پیشرو در منطقه مورد مطالعه تبدیل شده است و علاوه بر آنکه از استراتژی احیای روستایی حمایت می‌کند در رشد و توسعه جوامع غیرشهری مفید بوده است.

گردشگری روستایی از جمله شاخه‌های گردشگری است که در قرن ۲۱ اهمیت ویژه و توسعه قابل توجهی دارد و به یکی از مهم‌ترین مباحث در مجامع علمی جهان تبدیل شده است (یاری حصار و باختر، ۱۳۹۵: ۱۲۳). از این‌رو تشویق گردشگری روستایی هم در کشورهای توسعه‌یافته و هم در کشورهای در حال توسعه به یک استراتژی رایج تبدیل شده است، زیرا گسترش گردشگری در نواحی روستایی پیامدهای مثبتی از جمله ایجاد درآمد مکمل در کنار فعالیت زراعی، ارتقاء

شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی دارد ولی بر شاخص‌های زیست محیطی تأثیر منفی دارد. رومیانی و همکاران (۱۳۹۸) به تحلیل تطبیقی برنامه‌ریزی فضایی توسعه مقصدهای گردشگری روستایی در کشورهای ایران، پرتغال، صربستان و ترکیه پرداختند، نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که موفقیت کشورهای ترکیه، صربستان و پرتغال در زمینه برنامه ریزی فضایی گردشگری، از طریق انطباق برنامه‌ها و ایجاد همگرایی و مشارکت بین دپارتمان برنامه‌ریزی فضایی گردشگری در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی (روستایی) در جهت توسعه گردشگری نقش هدایتگری- تسهیل‌گری را به کار گرفته و با دادن اختیار به ایالت‌ها در برنامه‌های قانونی و سیاست‌های توسعه گردشگری، نقش‌های راهبردی را لحاظ کرده‌اند؛ اما کشور ایران در سطح ملی به دلیل نگرش و تفکر ساختار متمرکز در برنامه‌ریزی و نگرش بخشی به برنامه‌ها با مشکلاتی مواجه است. در سطح منطقه‌ای نیز با مشکلاتی مانند، عدم استقلال و اختیار قانونی و سیاسی مدیران منطقه‌ای در برنامه‌های گردشگری و در سطح محلی با مشکلاتی مانند، عدم حق اختیار قانونی به نماینده محلی و عدم مشارکت راهبردی در زمینه برنامه‌ریزی فضایی مقصدهای گردشگری روستایی رو به رو است. در پژوهشی دیگر، الهیاری و همکاران (۱۳۹۹) بازاریابی مقصدهای گردشگری روستایی در ایران مورد بررسی قرار دادند و دریافتند الگوی بازاریابی گردشگری روستایی در ایران شامل چهار بعد تحلیل محیطی، برنامه‌ریزی بازاریابی، برنامه‌ریزی عملیاتی و پیامدها است که برای پیاده‌سازی آن نیاز به جامع‌نگری است. قنبری و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیقی که به منظور بررسی مدل میزبانی روستاییان در گردشگری خلاق روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان انجام دادند به این نتیجه رسیدند تأثیر عامل رفتاری بر میزبانی بیشتر بوده است و ادراک، نگرش و مشارکت روستائیان پیش‌بینی‌کننده‌های خوبی برای تحقق میزبانی خلاق خواهد بود. جاودان و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی که به منظور تحلیل تأثیر ظرفیت سازمانی در رقابت‌پذیری مقصد گردشگری آبگرم شهرستان سرعین انجام دادند، دریافتند در چارچوب ظرفیت سازمانی، مولفه‌های ظرفیت رهبری سازمان و ارتباطات سازمانی و در حوزه رقابت‌پذیری مقصد، دو مولفه مدیریت و بازاریابی و عملکرد رقابتی مقصد، در شرایط مناسبی برای پیشبرد توسعه گردشگری قرار ندارند؛ مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که مدل مفهومی محقق ساخته از برآزش مناسب برخوردار بوده، در نتیجه، تأثیر توسعه ظرفیت سازمانی

بازار مورد توجه است، نیازها و ضروریات جامعه و محیط زیست نیز مورد توجه قرار می‌گیرد (تقی‌لو و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۰۶-۱۰۵). عده دیگری از محققان معتقدند گردشگری پایدار روستایی در عمل مطابق با اصول توسعه پایدار است که در آن رویکردی جامع و اخلاقی به برابری بین نسلی و درون نسلی دارد و مبتنی بر اصول، فرهنگی-اجتماعی، زیست‌محیطی، اقتصادی و کالبدی است (Torres & Jarkko, 2014: ۳۹). به باور لن (۱۹۹۴) اشکال گوناگون گردشگری زمانی در چارچوب مفهوم گردشگری روستایی جای می‌گیرند که ۱- بیانگر ویژگی‌های کارکردی نواحی روستایی باشد، ۲- در سطح نواحی روستایی واقع شوند، ۳- در مقیاس مکانی و سکونت‌گاهی نواحی روستایی رخ دهد، ۴- با مردم و کسب و کارهای روستایی پیوند یابد و ۵- بر ویژگی‌های گوناگون نواحی روستایی از قبیل ویژگی‌های محیط، تاریخ، فرهنگ، اجتماع، اقتصاد و موقعیت مکانی آن‌ها دلالت داشته باشد (بیات و بدری، ۱۳۹۷: ۱۶۹). به طور کلی گسترش صنعت گردشگری روستایی از طرق تأثیر مثبت بر متغیرهای اقتصادی منجر به تقویت هویت محلی و کاهش فقر می‌شود. از سوی دیگر تحریک و تشویق روستاییان به عرضه محصولات و خدمات گردشگری مانند چشم‌اندازها، اقامتگاه‌ها، تورها و ... تأثیرات مثبتی است که بر توسعه روستایی و رونق روستاها دارد (patterson, 2014: 27). در نهایت با توجه به آنچه ذکر گردید اقدام به ترسیم مدل مفهومی پژوهش شد (شکل ۱).

رشد اقتصادی، تنوع‌سازی و تثبیت نواحی روستایی از طریق اشتغال‌زایی در کسب‌وکارهای گردشگری، صنعت و خدمات، بهسازی ساختمان‌های متروکه و بدون استفاده و خلق فرصت در بازارزایی میراث و نمادها و هویت را به همراه دارد (حیدری ساربان و ملکی، ۱۳۹۴: ۳۹). لذا توجه به گردشگری روستایی به عنوان یکی از اصلی‌ترین صنایع کمک کننده به تنوع بخشی اقتصادی در جوامع محلی است که به علت توانایی در کسب منابع مالی در حوزه تحت پوشش به عنوان استراتژی پایدار و مناسب توسعه در اقتصاد محلی شناخته می‌شود (Lee & Chang, 2008: 182). در گردشگری روستایی سه دیدگاه مهم وجود دارد که شامل، دیدگاه اول: گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی است، این رهیافت گردشگری روستایی را به عنوان یک راهبرد برای نواحی روستایی در نظر می‌گیرد که با توجه به روند روزافزون تخریب روستاها و افول کشاورزی سعی در ارائه راهبردهای جدید برای نواحی روستایی دارد؛ دیدگاه دوم: گردشگری روستایی به عنوان یک سیاست بازساخت سکونتگاه‌های روستایی: در این راهبرد گردشگری به عنوان یک بخش اصلی برای بازسازی مجدد روستاها پس از افول کشاورزی تأکید می‌شود، بازساخت روستایی حتی در نواحی که از گذشته فعالیت‌های گردشگری در آن‌ها رونق چندانی نیافته، به کار گرفته می‌شود. دیدگاه سوم که گردشگری روستایی را ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی می‌داند، در این رویکرد علاوه بر آن که نیازهای

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

است. تکنیک لازم برای به دست آوردن داده‌های مورد نیاز کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) است. جامعه آماری پژوهش حاضر ۱۲ روستای بالای ۲۰ خانوار دهستان حیران (گیلانده) در

داده‌ها و روش کار

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی است که با توجه به مؤلفه‌های مورد بررسی رویکرد حاکم بر آن توصیفی-تحلیلی

شهرستان آستارا با جمعیت ۷۹۸ نفر است. در این پژوهش با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۲۶۰ نفر برآورد شد. توزیع پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها متناسب با تعداد جمعیت آن‌ها بوده است (جدول ۱).

جدول ۱. جامعه آماری و تعداد نمونه‌های پژوهش

نام روستا	خانوار	تعداد نمونه	نام روستا	خانوار	تعداد نمونه
دمیراوغلی کش	۷۵	۲۴	حیران سفلی	۲۵	۸
صیادلر	۸۳	۲۷	حیران علیا	۴۳	۱۴
مشند	۱۶۸	۵۵	حیران وسطی	۲۳	۷
بهارستان	۳۱	۱۰	دگرمانکشی	۳۹	۱۳
چمدر	۵۸	۱۹	سیج	۴۹	۱۶
حاجی امیرونه	۷۲	۲۳	گیلانده	۱۳۲	۴۳

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

محتوای کیفی داده‌های گردآوری شده از طریق بررسی منابع موجود و مصاحبه‌ها، مفاهیم کلیدی از متن یادداشت‌ها و مصاحبه‌ها استخراج و طی انجام کدگذاری باز، ۳۰ عامل مؤثر شناسایی شدند (جدول ۲).

جهت تکمیل پرسشنامه از نمونه‌گیری تصادفی ساده بهره گرفته شد. باتوجه به اهداف در نظر گرفته شده برای تحقیق، انتخاب چارچوب شاخص‌های پایه‌ای تحقیق از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد لذا از شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی و مدیریتی بهره گرفته شد. بر اساس تحلیل

جدول ۲. فهرست شاخص‌ها و نماگرهای مورد مطالعه

شاخص	معرف
محیطی-کالبدی (AZ)	۱- پوشش گیاهی و جانوری مناسب، ۲- ایجاد سرویس‌های بهداشتی، ۳- دفع بهداشتی زباله، ۴- بهبود وضعیت معابر و راه‌های روستایی، ۵- کیفیت منابع در ایجاد انگیزه گردشگران و معرفی مقاصد، ۶- وجود جاذبه‌های طبیعی منحصر به فرد، ۷- افزایش آگاهی‌های زیست محیطی
مدیریتی (AM)	۱- وجود سیاست‌های تشویقی، ۲- توسعه زیرساخت‌های ارتباطی، ۳- همکاری مدیران محلی و دولت در زمینه جذب گردشگری، ۴- افزایش تبلیغات مسئولین محلی در زمینه جذب گردشگر، ۵- وجود قوانین و مقررات در زمینه گردشگری، ۶- مرمت و حفظ بناهای تاریخی، ۷- سازمان‌های غیر دولتی فعال در زمینه گردشگری
اقتصادی (AE)	۱- تزریق سرمایه‌گذاری در محدوده ورود گردشگران، ۲- حمایت مالی از کسب و کارها، ۳- تنوع محصولات باغی و دامی، ۴- وجود صنایع دستی، ۵- سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، ۶- اشتغال افراد بومی و غیر بومی ۷- جذب نیروی مازاد بخش کشاورزی در فعالیتهای وابسته به گردشگری، ۸- بازاریابی، ۹- وجود خانه‌های دوم و ویلاسازی، ۱۰- توزیع درآمد و قدرت خرید روستائیان
اجتماعی (AS)	۱- امکانات رفاهی در روستا، ۲- تقویت نقش گروه‌های مردمی، ۳- مشارکت زنان در فعالیتهای گردشگری، ۴- ایجاد انگیزه در جوانان برای توسعه روستا، ۵- برگزاری جشن‌ها و مراسم‌های مذهبی، ۶- وجود امنیت

مأخذ: عنابستانی و همکاران (۱۴۰۰)، بادکو و همکاران (۱۴۰۰)، الهیاری و همکاران (۱۳۹۹)، عینالی و همکاران (۱۳۹۷)، یاری حصار و باختر (۱۳۹۵)، نجارزاده و نعمت‌اللهی (۱۳۹۵)

پس از بررسی‌ها و تغییرات لازم مورد تأیید آنان قرار گرفت و ضریب پایایی نیز بر اساس آلفای کرونباخ در شاخص محیطی ۰/۷۶، در شاخص مدیریتی ۰/۸۲، در شاخص اقتصادی ۰/۸۵ و در شاخص اجتماعی ۰/۷۹ برآورد گردید. در نهایت ضریب

پرسشنامه پژوهش اساساً با پرسش‌های بسته در قالب طیف لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) طراحی شد. جهت تعیین روایی، پرسشنامه در اختیار تنی چند از متخصصان و کارشناسان مجرب در این زمینه قرار گرفته و

است که مقدار این شاخص برای مدل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی برابر $0/071$ بدست آمده که حاکی از برازش نسبتاً مناسب مدل است. در مجموع، مدل از معیارهای برازش کلی قابل قبولی برخوردار است و به این مفهوم است که داده‌های میدانی گردآوری شده، تأیید کننده عوامل مؤثر شناسایی شده در مرحله کیفی پژوهش است.

شده است. بر اساس نتایج به دست آمده مقدار مربع کای برابر با $2082/25$ با درجه آزادی $9/95$ است که در سطح خطای یک درصد ($p < 0/01$) معنی‌دار برآورد شد، همچنین مقدار نسبت کای اسکویر با درجه آزادی برابر با $1/96$ است که نشان‌دهنده برازش قابل قبول مدل است. مقدار شاخص RMSEA برای مدل‌های با برازش مطلوب $0/08$ و کمتر

جدول ۳. نتایج میزان انطباق مدل اندازه‌گیری با شاخص‌های برازندگی

شاخص‌های برازش مدل	حد مطلوب	گزارش شده
مقدار کای اسکویر (X^2)	-	$2082/25$
درجه آزادی (df)	-	$9/95$
نسبت کای اسکویر به درجه آزادی (X^2/df)	≤ 3	$1/96$
ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب (RMSEA)	$\leq 0/08$	$0/071$
مجذور مقادیر باقیمانده (RMR)	$RBMR \leq 0/05$	$0/04$
مجذور مقادیر باقیمانده استاندارد شده (SRMR)	$SRBMR \leq 0/05$	$0/04$
شاخص برازندگی (GFI)	$0/80 \leq GFI$	$0/85$
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	$0/90 \leq CFI$	$0/91$
شاخص برازش نرم شده (NFI)	$0/90 \leq NFI$	$0/95$
شاخص برازش نرم نشده (NNFI)	$0/90 \leq NNFI$	$0/94$
شاخص برازندگی فزاینده (IFI)	$0/90 \leq IFI$	$0/95$

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

های مدل بیشتر از $0/7$ به دست آمد، بنابراین برداشت یکسانی از نماگرها در بین پاسخگویان روستایی وجود داشته است و نماگرها به خوبی توانسته‌اند متغیرهای پنهان را اندازه‌گیری کنند.

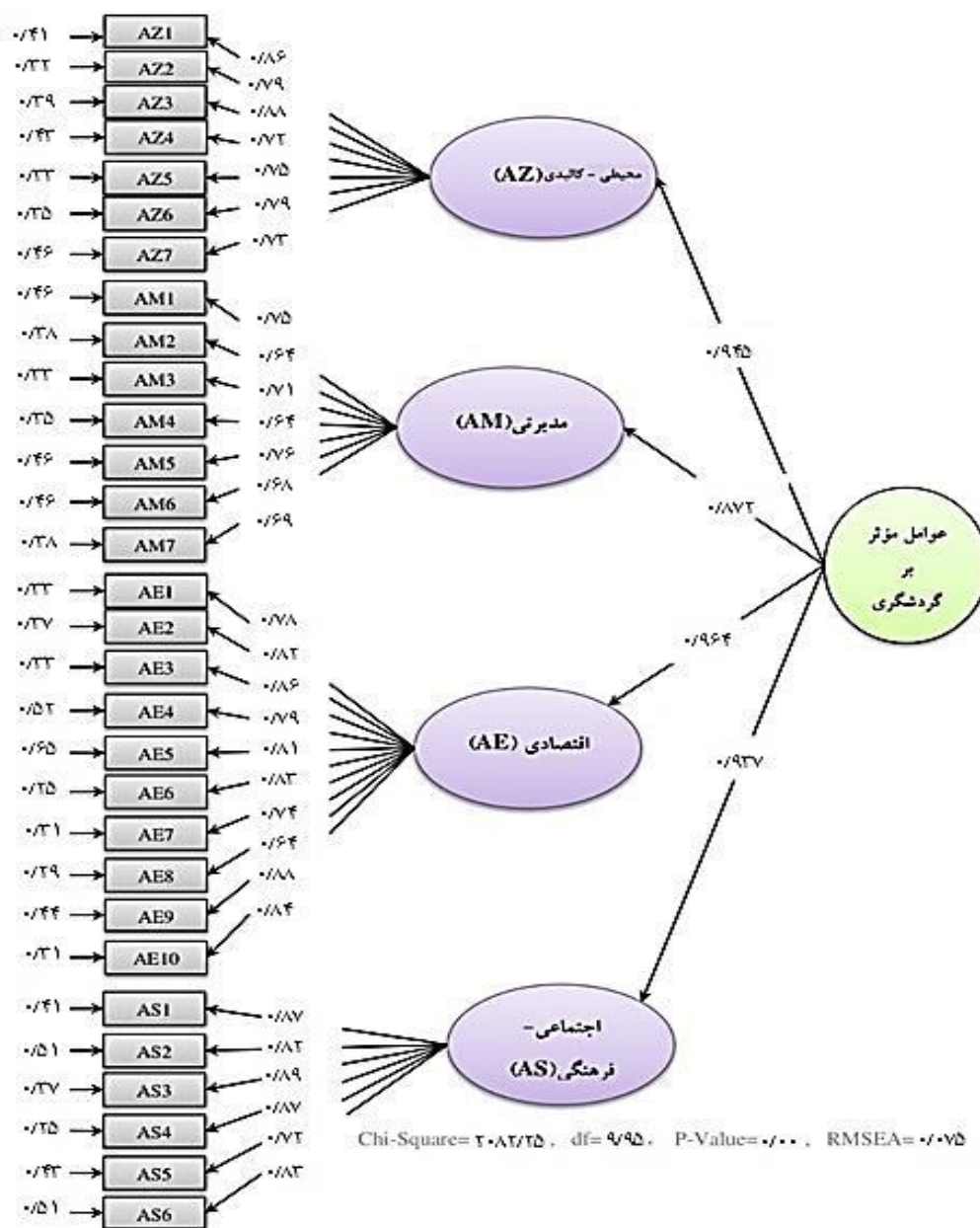
بر اساس تخمین‌های به دست آمده از بار عامل، بیشترین بار عاملی در بین نماگرهای عامل محیطی به نماگر پوشش گیاهی و جانوری (بار عاملی $0/88$)، در بین نماگرهای عامل مدیریتی به نماگر وجود سیاست‌های تشویقی (بار عاملی $0/76$)، در بین نماگرهای عامل اقتصادی به عامل ویلاسازی و خانه دوم (بار عاملی $0/88$) و در نهایت در بین نماگر عامل اجتماعی بیشترین بار عاملی به نماگر امکانات رفاهی در روستا (بار عاملی $0/89$) اختصاص یافته است. این میزان از بارهای عاملی برای هر نماگر بیانگر این است که این نماگرها بیشترین نقش را در تبیین تغییرات متغیرهای پنهان (عامل‌های مؤثر) مربوطه داشته‌اند (جدول ۴).

جدول ۳، به ترتیب مدل نهایی تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی از نظر روستاییان را بر اساس ضرایب استاندارد شده و ضرایب معنی‌داری نشان می‌دهد. بر اساس نتایج به دست آمده جهت مدل اندازه‌گیری، همه عوامل مورد بررسی دارای بار عاملی استاندارد شده بیشتر از $0/4$ و مقدار آمار t در مورد همه نشانگرها بیشتر از $1/96$ است که حاکی از وجود رابطه معنی‌دار بین نماگرها و عوامل است، بنابراین، همه نماگرها از دقت لازم برای اندازه‌گیری سازه مربوط به خود برخوردار بوده‌اند. همچنین مقدار شاخص میانگین واریانس استخراج شده برای هر چهار عامل مورد مطالعه بیشتر از $0/05$ است. بنابراین، هر نماگر فقط سازه مربوط به خود را اندازه‌گیری کرده و نماگرها به درستی در قالب عوامل مؤثر و کلیدی طبقه‌بندی شده‌اند. همچنین جهت بررسی پایایی مدل اندازه‌گیری از شاخص پایایی ترکیب استفاده شد. مقادیر ضریب پایایی ترکیبی برای هر یک از سازه

جدول ۴. رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی از نظر روستائیان برحسب ضریب تغییرات

AVE	CR	R2	آمار t	خطای استاندارد	بار عاملی استاندارد	نماگر	معیار
۰/۷۱۲	۰/۸۱۳	۰/۷۶	۱۴/۱۱	۰/۰۷۸	۰/۸۶	(AZ1)	محیطی - کالبدی (AZ)
		۰/۷۵	۱۳/۰۸	۰/۰۱۸	۰/۷۹	(AZ2)	
		۰/۷۶	۱۵/۸۷	۰/۰۸۸	۰/۸۸	(AZ3)	
		۰/۶۷	۱۳/۱۸	۰/۰۸۴	۰/۷۲	(AZ4)	
		۰/۶۸	۱۲/۹۱	۰/۰۲۶	۰/۷۵	(AZ5)	
		۰/۵۹	۱۲/۷۹	۰/۰۶۷	۰/۷۹	(AZ6)	
		۰/۵۸	۱۱/۳۲	۰/۰۶۸	۰/۷۳	(AZ7)	
۰/۵۷۷	۰/۸۶۲	۰/۶۴	۱۲/۴۲	۰/۰۸۱	۰/۷۵	(AM1)	مدیریتی (AM)
		۰/۳۹	۱۰/۲۱	۰/۰۵۹	۰/۶۴	(AM2)	
		۰/۴۸	۱۲/۰۲	۰/۰۵۲	۰/۷۱	(AM3)	
		۰/۵۸	۱۱/۸۲	۰/۰۵۱	۰/۶۴	(AM4)	
		۰/۵۷	۱۰/۴۱	۰/۰۷۱	۰/۷۶	(AM5)	
		۰/۷۶	۱۲/۰۵	۰/۰۳۴	۰/۶۸	(AM6)	
		۰/۴۹	۱۱/۲۴	۰/۰۷۱	۰/۶۹	(AM7)	
۰/۶۵۷	۰/۹۷۹	۰/۴۹	۱۲/۱۳	۰/۰۵۲	۰/۷۸	(AE1)	اقتصادی (AE)
		۰/۶۷	۱۳/۲۸	۰/۰۴۱	۰/۸۲	(AE2)	
		۰/۷۵	۱۴/۷۹	۰/۰۱۳	۰/۸۶	(AE3)	
		۰/۷۸	۱۲/۷۱	۰/۰۴۰	۰/۷۹	(AE4)	
		۰/۶۰	۱۴/۰۲	۰/۰۵۴	۰/۸۱	(AE5)	
		۰/۵۸	۱۳/۴۱	۰/۰۳۹	۰/۸۳	(AE6)	
		۰/۴۱	۱۱/۴۵	۰/۰۴۱	۰/۷۴	(AE7)	
		۰/۷۹	۱۲/۴۲	۰/۰۱۱	۰/۶۴	(AE8)	
		۰/۶۶	۱۳/۵۲	۰/۰۱۷	۰/۸۸	(AE9)	
		۰/۵۵	۱۴/۴۵	۰/۰۳۷	۰/۸۴	(AE10)	
۰/۶۴۸	۰/۸۹۱	۰/۷۸	۱۴/۰۸	۰/۰۱۱	۰/۸۷	(AS1)	اجتماعی (AS)
		۰/۶۰	۱۳/۳۲	۰/۰۲۳۱	۰/۸۲	(AS2)	
		۰/۷۹	۱۴/۰۶	۰/۰۱۰	۰/۸۹	(AS3)	
		۰/۵۹	۱۲/۸۵	۰/۰۱۴	۰/۸۷	(AS4)	
		۰/۴۹	۱۰/۰۷	۰/۰۵۱	۰/۷۲	(AS5)	
		۰/۶۷	۱۳/۴۵	۰/۰۳۸	۰/۸۳	(AS6)	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

شکل ۳. مدل تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی بر اساس بارهای عاملی استانداردشده

۰/۰۴۸۳، معرف ایجاد سرویس‌های بهداشتی با ۰/۰۴۸۱ و معرف‌های برگزاری جشن‌ها و مراسم‌های مذهبی و وجود امنیت با وزن ۰/۰۴۴۵، دارای بیشترین وزن و اهمیت در بین سایر معرف‌ها بودند. در ادامه پس از مشخص شدن وزن هر معرف، اقدام به استفاده از تکنیک کوپراس شد. در مرحله پایانی با توجه به نتایج جدول ۸ ارزش نهایی هر گزینه که برابر با مقادیر N_j

در ادامه پژوهش جهت مقایسه مورد مطالعه لحاظ توسعه گردشگری از تکنیک تصمیم‌گیری کوپراس بهره گرفته شد. جهت استفاده از این تکنیک ابتدا بر اساس روش آنتروپی شانون اقدام به وزن‌بندی معرف‌های پژوهش گردید و به هر یک از آن‌ها وزن خاصی تعلق گرفت و در نهایت حاصل مجموع این وزن‌ها باید برابر با عدد یک باشد. نتایج تکنیک نشان داد که معرف پوشش گیاهی و جانوری مناسب با وزن

حیران سفلی در بالاترین سطح و حیران علیا و حیران وسطی در پایین‌ترین سطح قرار داشتند. سایر روستاها نیز در طیفی بین این دو محدوده واقع شده اند که شرح آنها در جدول ۵ ذکر شده است.

برای هر روستا مشخص شد. مقدار Nj نشانگر ارزش نهایی روستاها است، که هر چه میزان آن بیشتر باشد مطلوب‌تر است. نتایج بیانگر این امر است که در بین ۱۲ روستای حیران، شاخص‌های توسعه گردشگری روستایی در روستاهای چم‌لر و

جدول ۵. مقایسه وسط‌بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس شاخص‌های توسعه گردشگری

رتبه	nj	qj	Sj-	Sj+	روستا
۱۰	۶۷/۱۷	۰/۹۷	۰/۰۱۱	۰/۰۸	دمیراوغلی کش
۹	۶۷/۵۸	۰/۹۸	۰/۰۱۱	۰/۰۸	صیادلر
۶	۷۵/۱۷	۱/۰۹	۰/۰۰۹	۰/۰۸	مشند
۴	۸۰/۰۶	۱/۱۶	۰/۰۰۹	۰/۰۷	بهارستان
۱	۱۰۰	۱/۴۵	۰/۰۰۷	۰/۰۷	چم‌لر
۸	۷۳/۱۶	۱/۰۶	۰/۰۱۰	۰/۰۸	حاجی امیرونه
۲	۹۸/۲۸	۱/۴۲	۰/۰۰۷	۰/۰۷	حیران سفلی
۱۱	۶۲/۴۴	۰/۹۰	۰/۰۱۲	۰/۰۹	حیران علیا
۱۲	۶۰/۵۲	۰/۸۸	۰/۰۱۲	۰/۰۷	حیران وسطی
۵	۷۷/۰۶	۱/۱۱	۰/۰۰۹	۰/۰۸	دگرمانکشی
۳	۸۸/۵۴	۱/۲۸	۰/۰۰۸	۰/۰۶	سیج
۷	۷۳/۶۳	۱/۰۶	۰/۰۱۰	۰/۰۸	گیلانده

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

دهستان حیران بوده است و بیشترین بار عاملی در این گروه به نامگر وجود امکانات رفاهی در روستا اختصاص داشته است. بنابر دیدگاه سرپرستان خانوار پاسخگو به سوالات مطرح شده، اگر امکان اقامتی و پذیرایی و تأسیسات بهداشتی در روستا وجود داشته‌باشد و یا امکان دسترسی به فضاهای مختص برپایی چادر برای گردشگران فراهم شود، انگیزه آن‌ها جهت مسافرت به نقاط روستایی افزایش می‌یابد. از سوی وجود راهنما در بین مردم بومی و بخصوص جوانان روستایی علاوه بر آنکه به عنوان راهنمای گردشگران به نقاط جنگلی و کوهستانی را فراهم می‌کند، انگیزه ماندن جوانان را در روستاها ارتقا می‌دهد. تمام عوامل ذکر شده جهت رشد گردشگری در صورت وجود امنیت در این نقاط امکان‌پذیر می‌شود. یکی دیگر از عوامل مهم در توسعه گردشگری عامل اقتصادی با ده نامگر بود که میزان بار عاملی آن ۰/۸۰ برآورد گردید. از دیدگاه پاسخگویان خانه‌های دوم و ویلاسازی با وجود اینکه زمینه تخریب محیط زیست را فراهم نموده است ولی از جنبه اقتصادی، باعث رونق گردشگری در این نقاط شده است و گردشگران برای اقامت در روستاها به این ویلاها مراجعه می‌کنند. جهت جلوگیری از گسترش ویلاسازی در نقاط روستایی و تبعات منفی آن،

بحث و نتیجه‌گیری

گردشگری صنعتی است که به صورت صعودی رو به گسترش است و با گذشت زمان نیز شاخه‌ای جدید به آن اضافه می‌شود و تأثیرات عمده‌ای که بر وضعیت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در نقاط مختلف بر جای می‌گذارد. رشد، اجرا و توسعه-ی صحیح این صنعت (به‌ویژه در بخش گردشگری روستایی) می‌تواند به رشد و توسعه‌ی کسب و کارهای محلی و بازگشت مردم از کلان شهرها به دیار خویش و تلاش برای حفظ میراث بومی خود کمک کند. حال با توجه به اهمیت موضوع پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر و پیش‌برنده گردشگری روستایی در دهستان حیران شهرستان آستارا انجام شده است که جهت تحلیل این موضوع از چهار شاخص در قالب ۳۰ نامگر استفاده شد.

نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش بیانگر این موضوع است که میانگین بار عاملی عامل محیطی ۰/۷۹، عامل مدیریتی ۰/۷۰، عامل اقتصادی ۰/۸۰ و عامل اجتماعی ۰/۸۳ برآورد گردید و بیانگر این موضوع است که تمام عوامل مورد بررسی بر توسعه گردشگری تأثیرگذار بوده‌اند. در این بین عامل اجتماعی دارای میزان تأثیرگذاری بیشتری بر گردشگری در

با یافته‌های الهیاری و همکاران (۱۳۹۹) و جاودان و همکاران (۱۴۰۰) مطابقت دارد. در تحقیقات بین‌المللی، مطالعه و تطبیق نتایج نشان می‌دهد، مطالعه حاضر با یافته‌های ترخچاف (۲۰۱۵)، پترویچ و همکاران (۲۰۱۷) و لیو و همکاران (۲۰۲۰) همخوانی دارد.

با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهادی متناسب با یافته‌های ناحیه مورد مطالعه قابل توجه است:

- تشویق روستاییان به مشارکت در امور گردشگری از جمله تشویق روستاییان به تاسیس سازمان‌های مردم نهاد در امر گردشگری؛
- برنامه‌ریزی برای کاهش خطر سرمایه‌گذاری؛
- در نظر گرفتن مراکز خرید روستایی تحت عنوان جمعه بازار محلی در راستای اشتغال‌زایی و کسب درآمد؛
- تمرکز و تأکید بر تبلیغات و اطلاع‌رسانی در خصوص پتانسیل‌های گردشگری روستایی از طریق رسانه‌ها در راستای بازاریابی محصولات و تولیدات گردشگری و در کل توسعه گردشگری روستایی.
- ایجاد و توسعه مراکز آموزشی تخصصی برای تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص در راستای رفع موانع نیروی انسانی متخصص و ماهر؛
- استفاده از پتانسیل‌های طبیعی روستاهای مورد مطالعه در راستای اشتغال در حوزه گردشگری و افزایش سطح درآمد ناشی از آن؛
- تدوین و اجرای برنامه یکپارچه توسعه گردشگری روستایی در راستای توسعه روستاها و هماهنگ‌سازی سازمان‌های دخیل در حوزه گردشگری روستایی؛
- برپایی جشنواره‌هایی در راستای نمایش سبک زندگی، پوشش ظاهری و ارزش‌های سنتی؛
- اهتمام بر برگزاری جشنواره‌های زمستانی در راستای خروج از گردشگری فصلی.

منابع

ادبی‌فیروزجاه، جواد، کوزه‌چیان، هاشم و احسانی، محمد (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی کشور با تأکید بر جاذبه‌های طبیعی ورزشی. نشریه مدیریت ورزشی، ۱(۱)، ۶۷-۸۱.

اکبریان رونیزی، سعیدرضا و شیخ‌بیگلر، رعنا (۱۳۹۴). سنجش کیفیت محیط روستاهای گردشگری، مطالعه موردی: بخش

می‌توان زمینه توسعه بوم‌گردی را افزایش داد و با جذب نیروی مازاد بخش کشاورزی در این عرصه، زمینه اشتغال‌زایی گروه‌هایی مختلف را فراهم نمود. این امر از طریق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و تزریق سرمایه در روستا امکان‌پذیر است. همچنین حمایت از صنایع دستی و مشارکت زنان در فعالیت‌های گردشگری علاوه بر آنکه زمینه فعال‌سازی این بخش از جمعیت روستا را فراهم می‌آورد، بر بهبود شرایط اجتماعی آن‌ها نیز تأثیرگذار است. این عوامل در کنار رونق گردشگری، از طریق سیاست‌های تشویقی و توسعه صنایع دستی، زمینه توزیع درآمد و قدرت خرید روستاییان را افزایش می‌دهد.

اگرچه در بیشتر روستاهای منطقه مورد مطالعه جاذبه‌های طبیعی فراوانی وجود دارد، ولی کمبود امکانات و نبود زیرساخت‌های مناسب مانع رونق این فعالیت‌ها بوده است. در این راستا، توجه به این قابلیت‌ها می‌تواند زمینه مناسبی برای جذب نیروی بومی و غیر بومی متخصص در عرصه گردشگری را فراهم آورد. همچنین توجه به این نکته مناطق روستایی دهستان حیران با مرکز شهرستان فاصله کمی دارد و مردم و مسافران به راحتی می‌توانند در این مسیر رفت و آمد داشته باشند. با توجه به این که روستاهای این شهرستان در دامنه‌های سبز و ارتفاعات واقع شده‌اند از چشم‌انداز و جلوه‌های فراوانی برای تفریح و گردشگری برخوردار است. از سوی دیگر نزدیکی روستاها به یکدیگر و همچنین به مرکز شهرستان و آب و هوای مناسب و خنک بخصوص در فصل تابستان، و برخورداری از فرآورده‌های خوراکی کاملاً طبیعی، این توانمندی و قابلیت را در روستاهای دهستان حیران ایجاد کرده تا مردم این روستاها و به خصوص نسل جوان و زنان، در گذر زمان و پیشرفت تکنولوژی، حس تعلق به مکان و ماندگاری در روستا در بین آن‌ها افزایش یابد و زمینه رونق گردشگری فراهم شود. لذا با توجه به رقابت تنگاتنگ در پی بهره‌گیری از مزایای بی‌شمار گردشگری، باید گفت در ماهیت تمام سیاست‌های گردشگری توجه اصل اساسی توسعه پایدار، به عنوان هدفی دراز مدت در تمام سطوح وجود دارد و از این منظر گردشگری را باید به عنوان صنعتی فرابخشی در آیین سیاست‌ها و برنامه‌هایی نگاه کرد که توسعه آن مستلزم تعامل و همکاری نزدیک میان تمام دست‌اندرکاران این صنعت است. نتایج حاصل از یافته‌های این پژوهش با یافته‌های رومیانی و همکاران (۱۳۹۸) مبنی بر توسعه مقصدهای گردشگری روستایی مطابقت دارد. همچنین این نتایج در بخش مدیریتی

- عنابستانی، علی‌اکبر، پورجواری، مرضیه و خدادادی، علی (۱۴۰۰). تحلیل عامل‌های تأثیرگذار بر شکل‌گیری برند گردشگری روستایی شهرستان کرمان. *مطالعات اجتماعی گردشگری*، ۹(۱۷)، ۲۸-۱.
- عینالی، جمشید، فراهانی، حسین، چراغی، مهدی و عباسی، فریبا (۱۳۹۷). ارزیابی نقش گردشگری روستایی در توسعه پایدار جوامع محلی، مورد مطالعه: روستاهای هدف گردشگری استان زنجان. *گردشگری و توسعه*، ۷(۲)، ۱۹۳-۱۷۱.
- فراهانی، حسین، عینالی، جمشید و مرادی، معصومه (۱۳۹۸). ارزیابی اثرات توسعه گردشگری در تغییر سبک زندگی روستاهای هدف گردشگری، مطالعه موردی: بخش الموت شری، شهرستان قزوین. *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۴(۳)، ۱۰۲-۸۹.
- قنبری، یوسف، رحیمی، راضیه و برقی، حمید (۱۴۰۰). مدل میزبانی روستائیان در گردشگری خلاق، مورد مطالعه روستاهای هدف گردشگری استان اصفهان. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۵(۷۵)، ۲۰۵-۱۹۳.
- نجاززاده، محمد و نعمت‌الهی، مجید (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی در راستای پایداری و توسعه جوامع محلی در مناطق نمونه گردشگری. *جغرافیا*، ۱۴(۴۹)، ۲۴۸-۲۲۶.
- اله‌یاری، سمیرا، تاج‌زاده‌نمین، ابوالفضل، بدیع‌زاده، علی و پورفرج، اکبر (۱۳۹۹). الگو بازاریابی مقصدهای گردشگری روستایی در ایران، مطالعات اجتماعی گردشگری، ۸(۱۶)، ۸۸-۵۹.
- یاری‌حصار، ارسطو و باختر، سهیلا (۱۳۹۵). ارزیابی شاخص‌های گردشگری پایدار روستایی از منظر جامعه محلی و گردشگران، مورد مطالعه: شهرستان نیر. *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۷(۱۷)، ۱۳۴-۱۲۱.
- Ertuna, B., Kirbas, G. (2012). Localcommunity Involment In Rursl Tourism Development: The Case of Kastamoun, Turkey. *Revista De Turismoy Patrimomio Cultural*. 10(2), ۱۷-۲۴.
- Haland, T., Naipaul. S (2008). Agritourism as a Catalyst forImproving the Quality of the Life in Rural Regions: A Study from a DevelopedCountry, *Journal of quality assurance in hospitality & tourism*, ۹(۱), ۱-۳۳.
- Kapera, Izabela (2018), Sustainable tourism development efforts by local governments in Poland, *Sustainable Cities and Society*, 23(40), 581-5۸۸.
- Lee, C. C., Chang, C. P. (2008). Tourism development and economic growth: A closer look at panels, *Tourism Management*, 29 (1), 180-1۹۲.
- Li, Y., Zhang H., Zhang, D., Abrahams, آسارا-شهرستان کرج. *پژوهش‌های روستایی*، ۶(۲)، ۴۴۷-۴۳۳.
- بادکو، بهروز، قاسمی‌سیانی و حسینی‌سابق، محمد (۱۴۰۰). تأثیر گردشگری اجتماعی محور بر توسعه جوامع روستایی از دیدگاه جامعه محلی، مورد مطالعه: روستاهای هدف گردشگری شهرستان پاوه. *مطالعات اجتماعی گردشگری*، ۹(۱۸)، ۲۳۰-۲۰۵.
- بیات، ناصر و بدری، سیدعلی (۱۳۹۷). بخش‌بندی بازار گردشگری در نواحی روستایی با تأکید بر عوامل انگیزشی، مورد مطالعه: حوضه آبریز رودخانه کلان ملایر. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۸(۴۹)، ۱۸۶-۱۶۷.
- تقیلو، علی‌اکبر، کیانی، مصطفی و کهنکی، فاطمه‌سادات (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل اثرات اقتصادی و زیست‌محیطی گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان سامان. *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۸(۳۱)، ۱۱۴-۱۰۳.
- جاودان، مجتبی، تولایی، سیمین و مهربان، فاطمه (۱۴۰۰). تحلیل تأثیر ظرفیت‌سازمانی در رقابت‌پذیری مقصد گردشگری آبگرم، شهر سرعین. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۶(۵۶)، ۸۳-۱۲۹.
- حیدری‌ساربان، وکیل و ملکی، ابوذر (۱۳۹۴). بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و روان‌شناختی گردشگری بر توسعه مناطق روستایی شهرستان مشگین‌شهر، مطالعه موردی دهستان لاهرود. *فضای گردشگری*، ۴(۱۶)، ۵۰-۳۵.
- رومیانی، احمد، شایان، حمید، سجاسی‌قیداری، حمداله و رضوانی، محمدرضا (۱۳۹۸). تحلیل تطبیقی برنامه‌ریزی فضایی مقصدهای گردشگری روستایی در کشورهای ایران، پرتغال، صربستان و ترکیه. *مطالعات مدیریت گردشگری روستایی*، ۱۴(۴۸)، ۱۴۸-۱۱۷.

- R.(2019). Mediating urban transition through rural tourism, *Annals of Tourism Research*, 16(75), 152–164.
- Liu, Ch., Dou, X., Li, J., CAI, L. A (2020). Analyzing government role in rural tourism development: An empirical investigation from China, *Journal of Rural Studies*, 23(79), 177-۱۸۸.
- Oila, M., Mrrtines. K., Gabriel, L (2012). Tourism Management in Urban Region: Brazile Vest Urban Region, *Journal of Sustainable Tourism*, ۱۲(۳۹), ۵۶۷- ۵۶۹.
- Patterson, A. (2014). Brand Ireland: Tourism and National Identity, *Brand Ireland*, 26-37.
- Petrovic, M. D., Vujko, A., Gajic, T., Vukovic, D. B., Radovanovic, M., Jovanovic, J. M. & Vuković, N. (2017). Tourism as an Approach to Sustainable Rural Development in Post-Socialist Countries: A Comparative Study of Serbia and Slovenia, *Sustainability*, 10(1), 54-68.
- Torres-Delgado, A- & Saarinen, J. (2014). Using indicators to assess sustainable tourism development: a review, *Tourism Geographies: An International Journal of Tourism Space, Place and Environment*, 16(1), 31-4۷.
- Trukhachev, A. (2015). Methodology for Evaluating the Rural tourism Potentials: A Tool to Ensure Sustainable development of Rural Settlements, *Journal of Sustainability*, ۵(۷), ۳۰۵۲-۳۰۷۰.
- yang, J., Yang, R., Chen, M. H., Hui, Ch(2021) Effects of rural revitalization on rural tourism, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 7(47), 35-۴۵.